

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023.291417>

НАУМОВА О. А.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського.
Кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії світової музики (Київ, Україна).

Naumova, Olena. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Candidate of Art Criticism (PhD), Associate Professor, Associate Professor at the Department of the History of World Music (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4551-0891>

© Наумова О. А., 2023.

**ДЕ ЗАВЕРШУЄТЬСЯ ТИША:
ПРО «НЕВИМОВНЕ» В МУЗИЦІ
ВІКТОРІЇ ПОЛЬОВОЇ «ВУЧА. LACRIMOSA»**

**WHERE THE SILENCE ENDS:
ABOUT THE “UNSPEAKABLE” IN THE MUSIC
OF VICTORIA POLEVA “ВУЧА. LACRIMOSA”**

Важко знайти час в історії, коли світовий хаос був би меншим за сьогоднішній. Божевільна руйнація, несумісна з жодною зі звичних ознак зла, і нескінченні втрати... Коли композитори пишуть про війну безпосередньо під час війни, а не постфактум, то все музичне звучання втрачає параметри земного часу: немає минулого і немає майбутнього, а отже, немає пам'яті й немає надії. Усе перемелено й існує одночасно... Такою є «Vucha. Lacrimosa» Вікторії Польової, написана в липні 2022 року.

Ця музика створена ніби на розриві природного плину життя: планетарна скорбота за загиблими буквально перетворює нормальну для людини горизонталь часу на тугий вузол безвиході. Перед слухачем — свідком подій — постає мученицьке коло.

Композиторка розповідала:

Цей твір було написано після того, як я побачила фотографії страшних звірств, зчинених у Бучі, — розповідала композиторка. — Тоді я майже згоріла від відчаю, від неможливості жити далі. Це — споглядання того, як душі закатованих, згвалтованих, розстріляних українців підіймаються до неба, як струмки. Це — свідчення втрати раю людяності. Це назавжди залишиться страшною раною. І цей твір — єдина можливість вижити для мене [Цит. за: Найдюк, 2022].

Прем'єра твору відбулася у вересні цього року в межах *Beethovenfest* у Бонні. Творчий тандем музикантів зі світовими іменами — диригентки Оксани Линів¹ та скрипаля Андрія Мурзи² — був органічно підтриманий і філігранно вибудований звучанням Молодіжного симфонічного оркестру

---

¹ Оксана Линів (нар. 1978) — інтернаціональна диригентка, засновниця і художня керівниця фестивалю «LvivMozArt», Львів (Україна), засновниця й головна диригентка Молодіжного симфонічного оркестру України, кавалер Ордена княгині Ольги III ступеня. Офіційно оголошена першою жінкою-диригентом в історії Байройтського оперного фестивалю, з дебютною постановкою «Летючий голландець» до відкриття фестивалю 2021 року. У листопаді 2020 р. нагороджена премією Opera Awards як найкраща оперна диригентка 2020. У 2017–2020 — головна диригентка Опери та Філармонічного оркестру Граца (Graz Philharmonic Orchestra), Австрія. Від січня 2022 року вона починає працювати музичною директоркою Муніципального театру Болоньї (контракт на три роки).

² Андрій Мурза — художній керівник Одеського міжнародного конкурсу скрипалів, артист Дюссельдорфського симфонічного оркестру (Німеччина). Бере участь у роботі журі міжнародних конкурсів та проводить майстер-класи в містах України, Китаю і Німеччини. З 2019 року працює в Одеській національній музичній академії імені А. В. Нежданової. А. Мурза є переможцем міжнародних конкурсів, серед яких міжнародний конкурс скрипалів імені Жуліо Кардона в Португалії, Евжена Кока в Молдавії і «Мистецтво XXI століття» в Україні. Брав участь у міжнародних фестивалях у Гайдельберзі (Німеччина), Сантандері (Іспанія), «Два дні і дві ночі нової музики» і «Золоті скрипки Одеси» (Україна).

України¹. Нестримні емоції співчуття, якими відповів зал на патетичний заклик музикантів, стали виявом людяності мистецької спільноти європейських країн.

Відомо, якою щирою і відвертою є Вікторія Польова у своїх інтерв'ю і під час творчих зустрічей. Невластиві їй багатослів'я чи мудрування спонукають аудиторію до прямих аналогій. Тому, у певному сенсі, можна сказати, що публічні висловлювання композиторки — це уявна «філософська програма» її музичних концепцій. *«Ніколи не почувала себе погано в натовпі, — каже Вікторія Польова. — Ось ця ідея, що композитор — вишуканий, відчужений одинак, мені зовсім не близька»* [Цит. за: Морозова, 2014]. Починаючи від містерії «Трансформа» для ансамблю солістів і симфонічного оркестру (1993), Вікторія Польова так чи так «озвучує» космогонічні ідеї:

Мене неймовірно хвилюють в кіно ті сцени, в яких ніхто зазвичай не плаче — лише я. Коли піднімається армія, наприклад, або людство. Це відчуття гігантської маси мене вражає і хвилює, як ніщо інше <...>. Виконуючи якусь містерію, об'єднане співоче людство здатне перейти на інший рівень.

[Цит. за: Морозова, 2014].

У цьому переконанні авторки відчувається й відгомін батьківського культу Олександра Скрибіна, й «голос» її православно-соборної сутності. По суті, кожен твір В. Польової про те, як можна *уникнути себе* — себе замкненого та кінцевого.

---

¹ Молодіжний симфонічний оркестр України (Youth Symphony Orchestra of Ukraine / YsOU) — це перший і єдиний молодіжний оркестр, який об'єднує талановиту молодь з усієї України. Колектив заснований 2016 року з ініціативи Оксани Линів. Оркестр став потужною платформою для розвитку молодих музикантів віком від 12 до 22 років, а також уже завоював міжнародне визнання своїми яскравими виступами в Бонні (Фестиваль Beethovenfest Bonn), Берліні (фестиваль молодіжних оркестрів Young Euro Classic), Байройті (Фестиваль молодих артистів Байройта), Граці (Musikverein Graz), Львові (фестиваль LvivMozArt) і Києві.

Вікторія Польова мислить цілим, можна сказати, що кожен її твір — це закінчений цикл «молитовного діяння», причому незалежно від авторської назви композиції чи її жанрового визначення. Є опуси, що розгортаються ніби «по горизонталі», з чіткою взаємозумовленістю музики і словесного тексту — у таких творах ясно виражений жанровий алгоритм. До них можна зарахувати хорову симфонію «Світлі піснеспіви» (2016) для мішаного хору й камерного оркестру, а також «Богородичні піснеспіви» для солістів і мішаного хору на канонічний текст (2009–2013). А є композиції, у яких музичний рух має якісно інші характеристики, стикаючись зі сферою трансових станів. Саме до такого типу творів належать «Моління тепле» на канонічний текст для сопрано та жіночого хору *a cappella* (2007), триптих на канонічні тексти «Мати Світла» (2003), кантата «Слово» на текст св. Симеона Нового Богослова для сопрано, мішаного хору й симфонічного оркестру (2002) та оркестровий твір для скрипки з оркестром «*Vucha. Lacrimosa*» (2022).

Головна особливість драматургії «*Vucha. Lacrimosa*» — її нелінійність. Звичної системи координат «становлення — розвиток — підсумок» тут немає, як би слух не жадав традиційної логіки в розгортанні музичної форми. Саме тому, що сукупне «ми» — авторка, виконавці, слухачі — перебувають у середині дії, виникає ситуація трагічної неможливості вийти за межі кола. На підтвердження цього — жахливі удари в кульмінації, які буквально затягують у звукову вирву. Музичні події ніби вкручуються в моторошну безодню, не залишаючи жодної надії на емоційне полегшення. І людська свідомість заради свого захисту просто відключає «кнопку» сприйняття. У репризному розділі повертається плач — ненадривний, тихий, постійний...

Нестерпно драматична ідея «*Vucha. Lacrimosa*», з одного боку, «масштабує» весь попередній композиторський доробок Вікторії Польової, а з іншого, — різко окреслює межу «мирної» творчості авторки. Тут немає ані прориву

в сакральний простір *Слова*, ані чернечої ісихії «Моління теплого», ані просвітленої молитовності «Простоспіву». Розірваність часу, коли тиша є багатослівнішою за звуки, стає головним сенсотворчим фактором «живого» реквієму Вікторії Польової. Композиторка знову відчинила двері у простір духовної містерії, воскресивши катарсис «Парсифаля» Р. Вагнера й «Діалогів кармеліток» Ф. Пуленка.

Список використаної літератури

1. Морозова Л. Виктория Полевая: Водные процедуры // LB.ua. Дорослий погляд на світ. 2014. 14 грудня, URL: https://rus.lb.ua/culture/2014/12/14/289261_viktoriya_polevaya_vodnie_protседuri.html (дата обращения: 10.10.2022).
2. Найдюк О. М. «Попіл Бучі стукає у моє серце» // День. 2022. 15 вересня. URL: <https://kyivdaily.com.ua/bucha-lacrimosa/> (дата звернення: 10.10.2022).